

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LXIX. De iniustitia ex parte rei stue accusati in sua defensione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

ritas tribus modis detegitur. Aut enim calumnian F tur, aut prauaricantur, aut tergiuerantur.

Art. 1. huius
quasi.

Respon. Dicendum, qd sicut * dictum est, accusa-
tio ordinatur ad bonum commune, quod intendit
per cognitionem criminis. Nullus autem debet no-
cere alicui iniuste, ut bonu commune promoueat:
& ideo in accusatione duplici rone contingit esse
peccatu. Vno modo ex eo, qd aliquis iniuste agit co-
tra eum, qui accusatur, crimina falsa ei imponedo,
quod est calumniari. Alio modo, ex parte reipubli-
ca, cuius bonu principaliter intenditur in accusatio-
ne, dum aliquis impedit malitiose punitione pecca-
ti. Quod iteru dupliciter contingit. Vno modo frau-
de in accusatione adhibendo: & hoc prinet ad pra-
uaricationem. Nam prauaricator dr quasi varica-
tor, qui aduersam partē adiuvat, prodita causa sua.
Alio modo, totaliter ab accusatione desistendo, qd
est tergiuerfari. In hoc enim quod desistit ab hoc
quod coeperat, quasi tergum vertere videtur.

Ad Primum ergo dicendum, qd homo non det
ad accusatione pcedere, nisi de re omnino sibi cer-
ta, in qua ignorantia facti locu non habeat. Nec tñ
qui falsum crimen alicui imponit, calumniatur, sed
solum qui ex malitia in falsam accusationem prorū-
pit. Contingit enim quandoq; ex animi leuitate ad
accusationem procedere, quia scilicet aliq; nimis
faciliter credit, quod audiuit: & hoc temeritatis est.
Aliquando autem ex iusto errore mouetur aliquis
ad accusandum, quae omnia secundum prudentiam
iudicis debent discerni, ut non prorumpat eum ca-
lumniatum fuisse, qui ex leuitate animi, uel ex iusto
errore in falsam accusationem prorupit.

Ad Secundum dicendum, qd non quicumque
abscondit uera crimina, prauaricatur: sed solum si
fraudulenter abscondit ea, de quibus accusatio nē
proponit, colludēs cum reo, proprias probationes
dissimulando, & falsas excusationes admittendo.

Ad Tertium dicendum, quod tergiuerfari est ab
accusatione desistere, omnino animum accusandi
deponendo non qualitercumque, sed inordinate.
Contingit autem aliquem ab accusatione desistere
ordinate absque vitio dupliciter. Vno modo in ip-
so accusationis processu, si cognouerit esse falsum
id, de quo accusauit, & si pari contentu se absoluit
accusator, & reus. Alio modo, si princeps, ad
quem pertinet cura boni communis, quod per ac-
cusationem intenditur, accusationem aboleuerit.

ARTICVLVS IIII.

Utrum accusator, qui in probatione defecerit, teneatur ad
penam talionis.

4. di. 41. art.
5. q. 2. ad 1.
Et quod. 11.
arti. 13. enr.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod
accusator, qui in probatione defecerit, nō re-
tineatur ad poenam talionis. Contingit enim quando-
que aliquem ex iusto errore ad accusationem pro-
cedere, in quo casu iudex accusatorem absoluit, ut
dicitur * 2. quaest. 3. non ergo accusator, qui in pro-
batione defecerit, teneatur ad poenam talionis.

* 2. q. 3. cap.
Si quem pe-
nituerit.

¶ 2. Praet. Si poena talionis ei, qui iniuste accusat, sit
iniungenda, hoc erit propter iniuriam in aliquem
commisam: sed non propter iniuriam commissa
in personam accusati, quia sic princeps non posset
hanc poenam remittere: nec etiam propter iniuriam
illatam in rempublicam, quia sic accusatus non
posset eum absolueret. ergo poena talionis non de-
betur ei, qui in accusatione defecerit.

¶ 3. Praet. Eidem peccato non debetur duplex poe-

na, secundum illud Naum. 1. Nō indicabitur
in ipsa: sed qui in probatione defecerit, non
nam infamia, quam etiam Papanon non
remittere, secundum illud * Geasij 2. pp.
quam animas per poenitentiam saluare
infamiam tamen aboleret non possunt.
teneatur ad poenam talionis.

Sed Contra est, qd * Adrianus Pappadri-
pbauerit qd obiecit, pena qua intrat, ipse
Respon. Dicendum, quod sicut superius
est, accusator in causa accusationis com-
intendens ad poenam accusati. Ad iustitiam
pertinet, ut inter eos iustitia aequalitatem
tuat. Iustitia autem aequalitas hoc requirit
mehtum quod quis alteri intrat, ipse
cundum illud Exod. 21. Oculum pro oculo
pro dentre: & ideo iustum est, ut ille qui per
tionem aliquem in periculum grauis per-
cit, ipse etiam similem poenam patiatur.

Ad Primum ergo dicendum, quod sicut
soph. dicit in 3. Ethico. In iustitia non semper
petit contrapassum simpliciter: quia mihi
fert, an aliquis uoluntarie, uel inuoluntarie
dat. Voluntario autem debetur poena, licet
tario debetur uenia: & ideo quando inuolun-
tario uerit aliquem de falso accusate non volun-
tario, sed inuoluntario propter ignorantiam
sto errore, non imponit poenam talionis.

Ad Secundum, qd ille qui male accusat, &
tra perionam accusati, & contrarietatem
Vnde pp utrumque punitur. Et hoc est
Deut. 19. Cumq; diligenter sum e persequeris
nerint falsum testem dixisse contra fratrem
mendacium, reddent ei sicut frater suus
tauit: qd pertinet ad iniuriam personae. Et
rū ad iniuriam reipublicae subditur. Et ab
de medio tui, ut audientes ceteri timore
& nequaquam talia audeant facere. Sicut
men personae accusati facit iniuriam, &
cuser: & ideo accusatus, si innocens fuerit,
iniuriam suam remittere, maxime si non
accusauit, se de ex animi leuitate. Si uero
ne innocens desistat propter aliquam
cum aduersario, facit iniuriam reipublicae.
potelt ei remitti ab eo, qui accusator, &
remitti per principem, qui curam reipublicae

Ad Tertium dicendum, qd poenam talionis
accusator in recompensari non tenetur
proximo inferre intentari: sed poena intin-
tur propter malitiam, ex qua calumniae
fauit. Et quandoq; quidem princeps potest
& non aboler infamiam: quandoque
infamiam aboler. Vnde & Papanon
infamiam aboleret. Et qd dicit * Papanon
infamiam aboleret non possunt, intelligitur
infamia facti, uel quia eam aboleret
expedit: uel etiam loquitur de infamia in
iudicem civilem, sicut dicit * Quarta

QVAESTIO LXX.

De peccatis, quae sunt contra iustitiam,
in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum
est de peccatis, quae sunt
contra iustitiam ex parte rei.

quibus solum tenetur reus fateri veritatem. Primus est, cum praesit infamia super aliquo crimine...

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo, Vtrum peccat aliquis mortaliter veritatem negando, per quam condemnaretur.

Secundo, Vtrum liceat alicui se calumniosè defendere.

Tertio, Vtru liceat alicui iudiciu subterfugere appellando.

Quarto, Vtrum liceat alicui condemnato, per violentia se defendere, & adit facultas.

ARTICVLVS I.

Vtrum absque peccato mortali possit accusatus veritatem negare, per quam condemnaretur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod absque peccato mortali possit accusatus veritatem negare, per quam condemnaretur. Dicit enim Chry. Non tibi dico, vt te prodas in publicu,

nisi index illi manifestet, excusabit eum. De bent quoque ei manifestari, ut possit se ab illis purgare...

neque apud alium accuses: sed si veritatem confiteretur in iudicio accusatus, seipsum proderet, & accusaret. non ergo tenetur veritatem dicere, & ita non peccat mortaliter, si in iudicio mentiatu.

Præ. Sicut mendaciu officiosum est, quando aliquis mentitur, vt alium a morte liberet: ita mendacium officiosum est, quando aliquis mentitur, ut se liberet a morte, quia plus sibi tenetur, quam alteri: mendacium autem officiosum non ponitur esse peccatum mortale, sed veniale, ergo si accusatus veritatem in iudicio neget, vt se a morte liberet, non peccat mortaliter.

Præ. Omne peccatum mortale est contra charitatem, vt supra dictum est: sed quod accusatus mentiatu, excusando se a peccato sibi imposito, non contrariatur charitati, neque quantum ad dilectionem Dei, neque

quia author alibi dicit, quod si factum est notorium, verbi gratia, Furum factum est, sed nescitur eius author, nec habentur iudicia alicuius, praeter allegata collatione Magistros. Et simpliciter, quia s. q. r. capit. Quidam. B. Gregorius excommunicauit oculum actorem libelli famosi, nisi se reuelauerit, & c. patet ibi. Et communiter videtur excipi casus, quando factum est notorium, & author occultus a casibus, in quibus inquisitio fieri nequit.

Ad hoc dicitur, quod consuetum scripturae sacrae, & iuri canonico, & rationi est, quod oculus author non tenetur se prodere.

Cum enim contra Cain, & Sodomam procederetur, praesens clamor non solum criminis, sed personæ. Et de Sodoma aperte dicitur. Clamor Sodomorum ascendit ad me, descendam. & c. De Cain vero insinuat, cum dicitur. Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me. Extra quoque de accusationibus. Inquisitionis, expressè dicitur, nullum puniendum de crimine, super quo non laborat infamia. Ecce, quod textus utilis, quod persona sit diffamata, & c. Naturalis quoque ratio dicit, quod occultis scientie publice non subint iudicio publico: consistit autem persona, quæ furum fecit, aut incendium posuit, quandoque est occultissima. Non subest igitur humano iudicio, ut teneatur se prodere.

Ad primam autem obiectionem in oppositum, ex quo author in libro hoc, ubi ex proposito magis tractat illam sententiam, non explicauit, dicitur, quod pro infirma habetur.

Ad secundam dicitur, quod aliud est præcipere, quod se reuelat, & aliud est præcipere disinctionem, scilicet, aut probet quod propoluit, aut peniteat, aut sit excommunicatus, & c. Gregorius non præcipit primum, sed secundum. Et scito, quod sicut ante factum potest excommunicari quicumque fuerit, uel incendium commiserit, & huiusmodi: ita post factum potest excommunicari quicumque fecit. Et quia potest excommunicari absoluit, multo magis potest excommunicari sub conditione, quæ pendet ex voluntate rei, si non se reuelauerit. Intelligitur siquidem lata tunc excommunicatio non super debito reuelandi, sed super commisso crimine, & de gratia speciali apposta est illa conditio, qua possit reus, si uult, euadere excommunicationem. Et hoc dicitur sonat canon ille Gregorii. Absolutè autem præcipere, quod reuelat se, excedit uires humani iudicii, & propterea non tenetur ille obedire. Et nimis timidi videntur mihi illi doctores in hoc fuisse, qui opositum sensisse videntur. Oportet igitur uel infamiam, seu clamorofam insinuationem, uel iudicia manifesta personæ, & criminis se præcedere, ut vehementer suspectam reddant personam ad hoc, ut teneatur ad præceptum superioris seipsum reum prodere. Quando autem in tertio sumus casu, si quod præcedit semiplena probatio, consistit etiam, quod teneatur aduertendum, quod cum plena probationem efficimus testis omni exceptione maior. Et est sermo de teste secundum iura, qui si non actor, non secretus depositus, sed uere testis est iuratus, non particeps criminis, & ad iudicium concurrens, ut testis. Hoc est, quod ultra accusatorem, uel id quod tenet accusatoris locum, ut infamia & c. ille o exceptione maior testis directè de iure commissio criminis ab isto, puta, quia uidit ipsum occidere illum, uel furari hoc, si. n. est uerè testis semiplenè probas.

In

Super Quaestione sexagesima nona. Articulus tertius & quartus.

¶ Articulus 3. & 4. eiusdem quaestio. 69. quaestiucaule multae occurrunt circa doctrinam traditam in responsione ad secundum. 4.

¶ Prima est, quia conculio p[er] se, scilicet, quod licet iuste datur fugere, non videtur quibusdam velle, quia hoc esset in seipsum custodiri, quod ex fuga illius motu darentur.

¶ Secunda est, quia deus damnatus ad mortem, est impeditur damnatus etiam ad carcerem, ac per hoc tenetur subire poenam carceris in seipsum a iudice, & consequenter iustitiam, & obedientiam debent violat fugiens.

¶ Tercia quaestio est, An iste damnatus licite possit disumpere, & comedere, quibus aliis legibus, & obedientiam debent violat fugiens.

¶ Quarta est, An possit efringere carcerem licite, & est ratio duo non possunt nisi violenter fieri. Et est sine superioris auctoritate facta, in seipsum violentiam inferens, ut actio criminum, & resistitur eadem. Ex alia autem parte apparet licitum, quia alias uana esset concessio fugae, & non possit se a vinculis absolueret.

¶ Quinta quaestio est, An liceat aliis adiuuare hominem huiusmodi ad fugiendum, dando ei consilium, & auxilium. Et est ratio duo, quia hinc apparet, quod sic, eo quod opem ferunt danti operam rei licite, & sicut digni sunt morte, secundum Apostolum, qui consentiunt male facientibus: ita per oppositum qui consentiunt licite facientibus non errant. Inde vero apparet, quod non, quia turpis est illa pars, quae non consistit in suo torti. Publica autem potestas, quae totum repraesentat, multum deueni. Non potest ergo abique publica offensa ab aliis opera dari ad damnati fugam. Et confirmatur, quia tales inuenti puniuntur, non fiet, si non peccarent.

¶ Sexta quaestio est circa rationem literae, quia assignat non causam, sed mortem inferat, non sequitur, quod non teneretur damnatus manere in carcere, nisi manere in carcere esset seipsum occidere, quod est manifeste falsum. Manere enim in carcere, & non velle, fuisse sui homicidam.

¶ Septima quaestio est, quia haec etiam propositio, scilicet, Nullus debet sumendum venenum, ut Socrates fuit.

¶ Octava quaestio est, An damnatus, ut fame moriatur, teneatur comedere si potest, aliqui sui homicidium incurrat: quia haec videtur, quod teneatur, quoniam non comedere est di-

potest inueniri in tanta multitudine populi, quantum lex humana habet necesse sustinere. Quod autem aliquis non velit aliquod peccatum committere, ut mortem corporalem euadat, cuius periculum in causa sanguinis imminet reo, est perfecta virtutis: quia omnium terribilium maximum terribile est mors, ut dicitur in 3. * Ethicor. Et ideo si reus in causa sanguinis corrumpt aduersarium suum, peccat quidem inducendo eum ad illicitum, non autem huic peccato lex ciuili adhibet poenam: & pro tanto licitum esse videtur.

AD SECVNDVM dicendum, quod accusator, si colludat cum reo, quod noxius est, poenam incurrit: ex quo patet, quod peccat. Vnde cum inducere aliquem ad peccandum, sit peccatum, uel qualitercumque peccati participem esse, cum Apostolus dicat dignos morte eos, qui peccantibus consentiunt, manifestum est, quod etiam reus peccat, cum aduersario colludendo: non tamen secundum leges humanas imponitur sibi poena, propter rationem iam dictam.

AD TERTIVM dicendum, quod sapiens non abscondit se calumniosè, sed prudenter.

ARTICVLVS III.

Vtrum reo liceat iudicium per appellationem declinare.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod reo non liceat iudicium declinare per appellationem. Dicit enim Apotol.

A rectè se occidere, ut patet in 2. de Anima, & experientia restatur. Inde autem quod non, quia potest patienter sententiam contra se latam sustinere: nec tenetur eius executionem impedire, quamuis possit, ut sancti martyres fecerunt, nolentes impedire martyrium suum.

Rom. 13. Omnis anima potestibus sublimioribus subdita sit: sed reus appellando, recusat subdici potestati superiori, scilicet iudici ergo peccat.

¶ 2. Præ. Maius est vinculum ordinariae potestatis, quam propriae electionis: sed sicut legitur * 2. q. 6. A iudicibus, quos communis consensus elegerit, non liceat prouocare. ergo multo minus liceat appellare a iudicibus ordinariis.

¶ 3. Præ. Illud, quod semel est licitum, semper est licitum: sed non est licitum appellare post decimum diem, neque tertio super eodem. ergo videtur, quod appellatio non sit secundum se licita.

SED CONTRA est, quod Paulus Caesarem appellauit, ut h[ab]et Act. 25.

RESPON. Dicendum, quod dupliciter de causa contingit aliquem appellare. Vno quidem modo, confidentia iustae causae, quia uidelicet iniuste a iudice grauatur. Et sic licitum est appellare: hoc enim est prudenter euadere. Vnde * 2. quaestio. 6. dicitur. Omnis oppressus, libere sacerdotum, si noluerit, appellat iudicium, & a nullo prohibetur. Alio modo, aliquis appellat causa differenda morae, ne contra eum iusta sententia proferatur: & hoc est calumniosè se defendere, quod est illicitum, sicut dictum est. Facit enim iniuriam & iudici, cuius officium impedit, & aduersario suo, cuius iustitiam, quantum potest, perturbat: & ideo sicut dicitur * 2. q. 6. omnimodo puniendus est, si

¶ Nona quaestio est pollicita superi? in q. 3. articulo 2. ad tertium, An damnatus iuste, ut fame moriatur, possimus licite ministrare occulte panem. Et est specialis dubitatio ratio: quia in loco allegato author excipere, videtur hanc subventionem ab operibus beneficentiae, concludendo, nisi secundum ordinem iustitiae patere.

¶ Ad primam dubitationem dicitur, quod quia ea, quae sunt per accidens, non mutant iudicia actuum: & per accidens: quia praeter intentionem fugientis, est, quod cultodum tribulationem consequatur: ideo ob hoc damnatus ad mortem non tenetur non fugere, sed licite potest fugere.

¶ Et quia dat operam rei licite, quicquid mali proinde cultodibus inferatur a iudice, non imputatur fugienti.

¶ Ad secundam dubitationem dicitur, quod falsum est, quod detentus damnatus ad mortem, sit implicite damnatus ad carcerem. Neque enim ante sententiam, neque in sententia facta est talis condemnatio: sed solum custoditur, ut damnandus, vel damnatus ad futuram poenam. Dico autem hoc, quia iudex sicut potest damnare aliquem ad carcerem amplum, assignando sibi unam infulam pro carcere, ut patet in his, qui exulant in circumscripto loco, & proculdubio tenentur damnati ad hoc seruare sententiam: ita potest damnare ad carcerem arctum, & vincula, & non potest sic damnatus licite fugere: licet quidam dixerint, quod iudex non potest iudicare, nisi violentia facti capere, detinere, & occidere: hoc enim circumscriptus sola sententia locus in exiliis manifestat esse falsum. Propter quod si iuris ordo haberet, quod damnatus ad mortem, damnaretur quoque interim ad carcerem, non possit licite iste fugere: quia ex damnatione ad carcerem, teneatur ibi manere, sicut tenetur aliis iustis sententiae parere. Nec hoc est damnare eum ad mortem sibi inferendam, sed ad manendum infra terminos loci illius.

¶ Ad confirmationem dicitur, quod non est eadem ratio de omnibus poenis, sed de omnibus poenis, quae consistunt solum in pati.

¶ Ad cuius euidentiam scito, quod poenae, sunt in duplici differentia, quaedam sunt, ad quas non aliter quis damnatur, nisi ut patiat illatas, ut patet de morte, mutilatione, flagellis, tortura, & huiusmodi. Non enim damnatur aliquis, ut se occidat, mutiletur, torquetur &c. sed ut patiatur haec sibi illata. Et de his omnibus eadem est ratio, quae de morte, ut scilicet damnatus, aut damnandus ad aliquid horum, possit licite fugere, quia non tenetur nisi ad pati, ut infra patebit. Quaedam uero sunt, ad quas sic subeundas aliquis damnatur, ut ipse cooperetur ad eas, ut patet de exilio, & circumscriptio, & poena pecuniaria. Damna-

2. q. 6. cap. A iudicibus.

2. q. 3. c. Omni oppressus.

Ar. preced.

tur siquidem aliquis, vt erat in exilij locum, & ibi infra praefixos sibi terminos maneat, vt soluat humilitudi. Et ab harum executione non licet se subtrahere post sententiam, quia damnatus est ad faciendum. Ante vero sententiam potest licite fugere eadem ratione, quia damnatus ad mortem potest licite fugere, scilicet, quia non tenetur facere, hoc est, manere in loco, vnde sequeretur sibi pati, hoc est, damnare, si ex sua absentia euitaretur damnatio: alioquin omnino teneretur in foro conscientiae subire laram post sententiam. Religioli tamen, quia libertate sui motus processerunt extra claustra se priuarunt, supponentes se per tria vota prelati suis, quacumque ex causa a suis prelati iuste detineatur, non possunt licite extra praefixos sibi terminos fugiendo exire, cum nec exire possint non detenti claustrum sine licentia prelati.

Et August. sermo. 6. de serb. do. co. 29.

cuius appellatio iniusta pronunciat.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod potestati inferiori intantum aliquis subijci debet, in quantum ordinem superioris seruat, a quo si exorbitauerit, ei subijci non oportet, puta, si aliud iusserit Proconsul, & aliud Imperator, ut patet per * glof. Roma. 13. Cum autem iudex aliquem iniuste grauat, quantum ad hoc, relinquit ordinem superioris potestatis, secundum quam necessitas sibi iuste iudicandi imponitur: & ideo licitum est ei, qui contra iustitiam grauiatur, ad directionem superioris potestatis recurrere appellando

Ad tertiam, & quartam quaestionem simul, Henricus de Gandavo quolibet 9. artic. 21. respondet negatiue: quia si frangeret vincula, aut carcerem, resisteret iudici in his, in quibus habet potestatem, & iniuriam illi faceret: sicut si percuteret suos ministros custodes. Et quemadmodum, inquit, licitum est transire per alienum agrum non tamen sepem illius dirumpere vt transeat iure licitum est fugere, non tamen vincula & carcerem rumpere, vt fugere possit. Si quis tamen diligenter distinguat inter fugam, vel defensionem, ac inter vim inferre rationalibus, vel irrationalibus, declinabit in partem oppositam. Cum enim inter iudicem, & damnatum iuste ad mortem, sit ex parte iudicis bellum iustum, consequens est, quod damnatus non possit se defendere, non resistere, pugnando, contra eum: sicut fugere non est resistere, pugnare, aut defendere, sed non tenere seipsum in hoc loco: ita frangere vincula, & carceres non est pugnare, sed absolvere seipsum a contentia vinculo, & carceris. Multum quoque refert vim irrationalium, vel rationalium repellere. Nam illata vis rebus irrationalibus praesertim non redundat in auctorem eorum: cuius signum est, quod si quis vinculis sibi ab ecclesiastico iudice impositis violentiam inferat effringendo, non est excommunicatus. Et si quis damnatus, vt deuteretur a Leone, pugnet cum Leone, & Leone superato fugiat, nulli iniuriam facit. Haec enim attestari videntur, quod si fugere volens, vim inferat custodibus, quod iniuste facit: sed si ab officialibus imputandum videtur, quod tam debilitate otia firmata, vel terra fabricata sunt, vt potuerint a detento frangi. Vnde non video, quare non possit damnatus ad mortem, violentiam vinculis, & carceri praesertim, absque scilicet resistentia omnium circumque custodi inferre. Non enim hoc est sicut percutere ministros, aut pugnare contra eos: nec est resistere iudici in his, in quibus habet potestatem, sed non continere se sub circumscriptione vinculo, & carceris, & eidem, non auctori eorum vim inferre. Nec est simile de fractione sepi: quia in fractione sepi agitur de damno, quod inferitur domino per sepiis nimiam. Hic autem non est quaestio de damno pretij vinculo, aut ferarum carceris: facile enim dici potest, quod effractor solvere tantumdem est paratus: sed est quaestio, an iste actus effractionis reducatur ad fugam, an ad pugnam. Nam si tenet se ex parte fugae, licitum est: si sapit pugnam, illicitum est. Propter quod non oportet veritatem ex similitudinibus scrutari: sed ex proprijs.

Ad quintam quaestionem dicunt quidam, quod eadem ratione possunt alij opem ferre damnato vt fugiat, sicut potest ipse fugere.

Mihi distinguendum occurrit, quod quidam homines sunt velut partes publicae potestatis, ut custodes, ministri, officiales, patres re publica, & huiusmodi, quorum est fouere, vel exercere publicam potestatem. Et his ratione statim eorum, quia scilicet eis incumbit fouere publicam potestatem, illicitum est consilium, vel auxilium fugae praestare. Eorum enim est damnatum, seu damnandum detinere, & velut proditores, & collatores essent partes detenti fouendo. Caeteri autem, quorum non interest publicam fouere potestatem, licite possunt cooperari ad fugam damnati. Et ratio est, quia regulariter nullus prohibetur a cooperatione actus alteri liciti, nisi per accidens, puta, quia sta-

tu, vel officio suo hoc repugnat. Apparet tamen in omnibus, quod si mihi licitum est emere, & vendere, non est illicitum trahere &c. quod dans mihi consilium, auxilium, vel operam ad actum illum licite operatur, nisi ratione istius operis, quod illi reddatur sibi ista cooperatio illicita: vt clerici non possunt cooperari in rebus secularibus, quia illud est contra officium suum, quod est in rebus secularibus, & contra officium suum, quod est in rebus spiritualibus. Item, si quis cooperetur in rebus secularibus, non est illicitum, quia illud est contra officium suum, quod est in rebus secularibus, & contra officium suum, quod est in rebus spiritualibus. Item, si quis cooperetur in rebus spiritualibus, non est illicitum, quia illud est contra officium suum, quod est in rebus spiritualibus, & contra officium suum, quod est in rebus secularibus.

vel ante sententiam, uel post. Et quia non praesumitur esse reus, ubi vera fides non est, ideo non licet catholico ad infidelem iudicem appellare, secundum illud 2. quaestio. 6. * Catholicus, qui causam suam siue iustam, siue iniustam ad iudicium alterius fidei iudicis prouocauerit, excommunicatur. Nam & Apostolus arguit eos, qui iudicio contendebant apud infideles.

AD SECUNDUM dicendum, quod ex proprio defectu, vel negligentia procedit, quod aliquis sua sponte se alterius iudicio subijciat, de cuius iustitia

me dicere, quod licet alijs concurrere ad carcerem illum: hoc enim nec formatur. Nam si non licet iudici iudicare in domo seram domus priuata: multo minus dominus potest enim referre ab intus incluso frangi seram carceris, & carcerem hoc est, offendere publicam potestatem: cuius defectu frangere, uel aperire inuito domino dominum potest defendere dominum illum. Illud autem ad se iudicem potest videri: nec tales inuenti puniuntur, quia ad illam gain, sed quia praesumeretur, quod contra publicam operarentur.

Ad sextam quaestionem dicitur, quod ratio interdu non sic deducenda est, vt arguendo deducitur. Solus illius rationis licet est differentia inter damnationem & damnationem ad facere, & intendit quod damnatus tenetur ad facere, vnde loquitur tam par. Et ratio est, quia non est damnatus ad facere: unde dicitur, quod damnatur ad mortem sicut sibi mortem inferre, ut ideo non tenetur facere id, unde sententia potest inferre, men faceret, si conneret seipsum in eodem loco, inde mouere. Et hic est verus sensus huius rationis: ratio dictorum in secunda dubitatione soluitur.

Ad septimam dubitationem dicitur, quod postquam Sol iustitia, Christus Deus noster, cognouit, quod quod hoc non licet: quamuis forte veteres concilio generis mortis, magis quam iudicando iudicantur: non tamen enim non licet damnare aliquem, ut deprehensa ita nec quod seipsum mergat, aut veneno occidat, sed debet esse de actu iustitiae. Non est autem actus iustitiae occidere, tum quia actus iustitiae est ad alium, non ad seipsum, quia est contra ius naturae, & clarum, quod ne de homicidio habitum est.

Ad octavam dubitationem dicitur quidam, quod non debet medere, sed potest tamquam patienter differere, nec cibo expectare mortem: sed hoc non est verum, quia nec publica autoritate potest quis seipsum iudicare, nec fiat autem quod nolle vi alimento habere, quod non minus, quam seipsum gladio transire: sed hoc est, quod die executionem finire, tum quia non est damnatus ad occidendum non comedendo: sed ad hoc, ut iudicetur, & tamen non a quibuscumque, sed a catholico, & iudice, & tamen de alij ministrans tali damnato alimentum, non potest de ratione, qua possunt admitti ad fugam, & tamen laudabiliter a Maximo Valerio in libro de rebus Rues Atheniensis, quae Cimona patrem suum iudicauerit, ne inedia moreretur poena: quamquam si damnato ministrare alimenta, tamquam si iudicatus sitate consilio: quia secundum iustitiam videtur, quod situitur necestrato. Sed, tum quia si ad deprehensa damnatus, sententia contra ius naturae, & clarum, quod uanda.

Ad nonam quaestionem ex dictis patet, quod licet obiectionem autem ex verbis auctoris dicitur dupliciter. Primum, quod secundum iudicem

illa exceptio non refertur ad mortem ex fame aut siti, sed ad partem aliquid huiusmodi dispensationem. Inquit enim, Sicut sub uentilum eis esset, ne fame, aut siti morerentur, aut aliquod huiusmodi dispensationem, nisi secundum ordinem iustitiae parerentur. Vbi patet quod exceptio illa, nisi secundum ordinem iustitiae, non conuenit cum illo uerbo, morentur, sed cum illo uerbo, parerentur. Secundo dicitur, & melius, concedendo, quod exceptio ad totum refertur, quia de simili, dispensatio passionis licet a seipso loquitur excipiendo, dum dicitur, Aut aliquod huiusmodi dispensationem, nisi secundum ordinem iustitiae parerentur. Vbi patet, quod exceptio ordinem iustitiae, quando patitur, quod dispensationem simili morti ex fame, uel siti. Dicendum ergo est, quod quia tota illa iustitia se extendit ad similitudinem super articulo, seu casu necessitatis, in quo hostes, republice, uel excommunicati committuntur, ut patet ex eo, quod ita incipit, Si tamen immineret necessitas, ne nauis decideret, esset eis subueniendum, &c. ideo exceptio intelligenda est, quod fiat a debito subueniendi, & non a potestate subueniendi damnato ad patiendum secundum iustitiam ordinem huiusmodi dispensationem: ita quod sententia est, quod licet necessitas deficiente naturae imminens in hoste republice, aut excommunicato, obliget nos ad subueniendum illis, ne fame, aut siti moriantur, aut simile dispensationem parerentur: non tenentur tamen ad huiusmodi subuentionem, si secundum iustitiam ordinem haec parerentur. cum qua doctrina patet stare, quod licet possimus damnatis ad mortem, & huiusmodi dispensationem pati, ministrare necessitatem uitae.

non confidit. Leuis etiam animi esse uidetur, ut semper non permaneat in eo, quod semel approbavit: & ideo rationabiliter denegatur subsidium appellacionis a iudicibus arbitrarijs, qui non habent potestatem, nisi ex consensu litigantium. Sed potestas iudicis ordinarij non dependet ex consensu illius, qui eius iudicio subditur, sed ex autoritate Regis & Principis, qui eum instituit. Et ideo contra eius iniustitiam grauen lex tribuit appellacionis subsidium: ita quod etiam si sit simul ordinarij, & arbitrarij iudex, potest ab eo appellari: quia uidetur ordinaria potestas concessio fuisse, quod arbitrer eligeretur: nec debet ad defectum imputari eius, qui consensit in eum sicut in arbitrum, non ut in eum, quem princeps iudicem ordinarij dedit.

AD TERTIUM dicendum, quod equitas iuris ita subuenit uni parti, quod altera non grauetur. Et ideo tempus decem dierum concessit ad appellandum, quod sufficiens aestimauit ad deliberandum, an expediat appellare. Si uero non esset determinatum tempus, in quo appellare liceret, semper certitudo iudicij remaneret in suspensio, & ita pars altera dannificaretur. Ideo autem non est concessum, ut tertio aliquis appelleret super eodem, quia non est probabile totiens iudices a recto iudicio declinare.

ARTICVLVS III.

Utrum liceat damnato ad mortem se defendere, si possit.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur, quod liceat damnato ad mortem se defendere, si possit. Illud enim ad quod natura inclinatur, semper est licitum, quasi de iure naturali existens: sed natura inclinatio est ad resistendum corruptentibus non solum in hominibus, & animalibus, sed etiam in insensibilibus rebus. ergo licet reo condemnato resistere, si potest, ne tradatur in mortem.

¶ Praeterea. Sicut aliquis sententiam mortis contra se latam subterfugit resistendo ita et fugiendo: sed licitum esse uidetur, quod aliquis se a morte per fugam liberet, secundum illud Eccl. 9. Longe esto ab homine potestate habente occidendi, & non uiuificandi. ergo etiam licitum est reo resistere.

¶ Praeterea. Prover. 24. dicitur. Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & eos, qui trahuntur ad interitum,

liberare nec esses: sed plus tenetur aliquis sibi, quam alteri. ergo licitum est quod aliquis condemnatus, seipsum defendat, ne in mortem tradatur.

SED CONTRA est, quod dicit Apostolus Ro. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, & ipse sibi damnationem acquirit: sed condemnatus, se defendendo, potestati resistit quantum ad hoc, in quo est diuinitus instituta ad vindictam malefactorum, ad laudem uero bonorum. ergo peccat se defendendo.

RESPON. Dicendum, quod aliquis damnatur ad mortem dupliciter. Vno modo iuste, & sic non licet condemnato se defendere. Licitum. n. est iudicium resistente impugnaré: unde relinquatur, quod ex parte eius sit bellum iniustum, unde indubitanter peccat. Alio modo condemnatur aliquis iniuste, & tale iudicium simile est uolentiae latronibus, secundum illud Ezech. 22. Principes eius in medio illius quasi lupi rapientes praedam ad effundendum sanguinem. Et ideo sicut licet resistere latronibus, ita licet resistere in tali casu malis principibus, nisi forte propter scandalum uitandum, cum ex hoc aliquid grauis turbatio timeretur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ideo homini data est ratio, ut ea, ad quae natura inclinatur, non passim, sed secundum rationis ordinem exequatur. Et ideo non qualibet defensio sui est licita, sed solum quae fit cum debito moderamine.

AD SECUNDVM dicendum, quod nullus ita condemnatur, quod ipse sibi inferat mortem, sed quod ipse mortem patitur: & ideo non tenetur facere id, unde mors sequatur, quod est manere in loco, unde ducatur ad mortem. Tenetur tamen non resistere agenti, qui patitur, quod iustum est eum pati. Sicut etiam si aliquis sit condemnatus, ut fame moriatur, non peccat, si cibum sibi occulte ministratum sumat: quia non sumere, esset seipsum occidere.

AD TERTIUM dicendum, quod per illud dictum sapientis, non inducitur aliquis ad liberandum alium a morte contra ordinem iustitiae: unde nec seipsum contra iustitiam resistendo, aliquis debet liberare a morte.

QVAESTIO LXX.

De iustitia pertinente ad personam testis, in quatuor articulos diuisa.

Super Quaestione Septuagesima Articulum primum.

DEINDE considerandum est de iustitia pertinente ad personam testis.

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

- ¶ Primo, Utrum homo teneatur ad testimonium ferendum.
- ¶ Secundo, Utrum duorum, uel trium testimonium sufficiat.
- ¶ Tertio, Utrum alicuius testimonium repellatur absque eius culpa.
- ¶ Quarto, Utrum perhibere falsum testimonium sit peccatum mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum homo teneatur ad testimonium ferendum.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod homo non teneatur ad testimonium

IN art. primo quaestiois septuagesimae, nota in corpore articuli doctrinam super peris datam, in hoc scilicet, quod infamia de uno crimine non dat ius iudici inquirendi de aliis eisdem uiri criminibus occultis, & sine infamia de illis, firmari ex praesenti doctrina, cum litera dicit, quod si a iudice exigatur testimonium in alius, pura, in occultis, & de quibus infamia non praesens, non tenetur ad testificandum subditus, de quo loquitur. Par autem, aut maior est ratio de reo, quia contingit occultius esse sibi proprium crimen, de quo interrogaretur, quam

Infra. art. 9. ad tertium, quam